SUOMEN PUNAISEN RISTIN
LAUSUNTO

5.5.2025

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 210/2024 vp)

Keskeiset huomiomme ovat:

- **Valiokunnan tulee edellyttää hyvinvointialueita huomioimaan voimavarojen priorisointeja koskevassa suunnittelussaan myös viranomaisten ulkopuolisten resurssien käyttö (50 a§).**
- **Esityksestä jää epäselväksi, mitä 50b §:n perusteluissa mainituilla kansainvälisessä yhteistyössä sovituilla voimavaroilla tarkoitetaan. Tätä tulisi tarkentaa myöhemmin esimerkiksi valtioneuvoston antamalla asetuksella.**
- **Kansallisen SOHO-valmiussuunnitelman linkittyminen STM:n varautumiskokonaisuuteen tulee huomioida asetuksessa tai muulla tavoin.**
- **Valiokunnan tulee kannustaa ministeriöitä kehittämään tilannetiedon jakamiseen liittyvä käytäntöjä ja mm. Tuve-yhteyksien mahdollisuuden laajentamista erityistehtävää hoitaville viranomaistoiminnan ulkopuolisille yksityisille kriittisille toimijoille kuten Veripalvelulle.**

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhteisö, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Järjestö tekee laajaa humanitaarista auttamistyötä Suomessa ja maailmalla. Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on mm. avustaa maan viranomaisia normaali- ja poikkeusoloissa ihmisten hyvinvoinnin turvaamiseksi

Suomen Punainen Risti on osa kansainvälistä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikettä, joka toimii kaikkialla maailmassa, avustaen konfliktien ja luonnonkatastrofien keskellä eläviä ihmisiä perusperiaatteidensa mukaan tasapuolisesi ja riippumattomasti.

Suomen Punaisen Ristin Veripalvelu on ainoa Suomessa veripalvelutoimintaa harjoittava toimija ja sellaisena kriittinen toimija Suomen terveydenhuollon varautumisessa.

Suomen Punaisella Ristillä on piiriensä kautta sopimukset useimpien hyvinvointialueiden kanssa, ja niissä on sovittu viranomaisten avustamisesta häiriö- ja poikkeustilanteissa. Varautumisesta erilaisiin tilanteisiin sovitaan ja suunnitellaan yhdessä hyvinvointialueiden kanssa. Myös käsillä olevasta esityksestä ja sen vaikutuksista on jo keskusteltu joidenkin hyvinvointialueiden varautumistyöryhmissä ja pidämme esitystä yleisesti ottaen hyvänä. Hallituksen esityksessä on myös kiitettävällä tavalla erikseen huomioitu haavoittuvassa tilanteessa olevat ihmiset (s. 21-22).

SUOMEN PUNAISEN RISTIN
LAUSUNTO

5.5.2025

1. **Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinta sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueella (50a§)**

- **Valiokunnan tulee edellyttää hyvinvointialueita huomioimaan voimavarojen priorisointeja koskevassa suunnittelussaan myös viranomaisten ulkopuolisten resurssien käyttö.**

Esityksen mukaan hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa on sovittava muun muassa periaatteista, joilla yhteistyöalueen hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon voimavaroja voidaan käyttää toisella yhteistyöalueella tai kansallisesti (1 mom. 7- ja 8- kohta). Esityksen perusteluissa on tarkennettu, että yhteistyöalueiden kesken olisi sovittava, ” miten toimitaan tilanteissa, joissa tarvitaan sosiaali- ja terveydenhuollon voimavaroja, kuten esimerkiksi materiaaleja tai henkilöstöä yli yhteistyöalueiden. Tällainen toiminta voi olla esimerkiksi psykososiaalisen tuen ja kriisityön tai kirurgisten tiimien (mobiilikirurgia) kokoaminen tai taktisen ensihoidon ryhmät, joissa henkilöstöä ja mahdollisesti myös materiaaleja tarvitaan useammalta hyvinvointialueelta ja yhteistyöalueelta.” (s. 41)

Kokemuksemme mukaan etenkin laajamittaisemmissa tilanteissa monet hyvinvointialueet odottavat Suomen Punaiselta Ristiltä tukea muun muassa psykososiaalisen tuen järjestämisessä sekä osin myös materiaalisen avun toimittamisessa. Jo nyt järjestö on tukenut muutamia hyvinvointialueita esimerkiksi maksusitoumusten jakamisessa hätätilanteissa. Mm. evakuointivalmiutta suunniteltaessa järjestön materiaalivarautumiseen luotetaan laajalti. Psykososiaalisen ja henkisen tuen toimijat ovat usein joko Suomen Punaisen Ristin tai esimerkiksi seurakuntien vapaaehtoisia tai työntekijöitä.

Suomen Punainen Risti varautuu omassa toiminnassaan siihen, että resursseja olisi mahdollisimman paljon saatavilla. Mikäli avunpyyntöjä kuitenkin tulisi useilta hyvinvointialueilta samanaikaisesti, jouduttaisiin toimintaa todennäköisesti priorisoimaan, etenkin materiaalivarautumisen kohdalla.

Suomen Punainen Risti kohdentaa omat voimavaransa itsenäisesti avun tarpeen perusteella, mutta hyvinvointialueiden on järkevää periaatetasolla sopia myös tällaisesta muiden kuin hyvinvointialueiden omien voimavarojen priorisoinnista, jotta varautumisen tilannekuva tulee läpikäytyä ja kaikilla on käytettävissä olevista voimavaroista realistinen kuva. **Valiokunnan tulee edellyttää hyvinvointialueita huomioimaan voimavarojen priorisointeja koskevassa suunnittelussaan myös viranomaisten ulkopuolisten resurssien käyttö.**

2. **Sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteiden ja poikkeusolojen kansallinen johtaminen (50 b ja 50 c§§)**

- **Esityksestä jää epäselväksi, mitä tarkoitetaan 50 b §:n perusteluissa mainituilla kansainvälisessä yhteistyössä sovituilla voimavaroilla ja kenen sopimuksiin kohdassa viitataan. Tätä tulisi tarkentaa esimerkiksi valtioneuvoston asetuksella.**
- **Kansallisen SOHO-valmiussuunnitelman linkittyminen STM:n varautumiskokonaisuuteen tulee huomioida asetuksessa tai muulla tavoin.**
- **Valiokunnan tulee kannustaa ministeriöitä kehittämään tilannetiedon jakamiseen liittyvä käytäntöjä ja mm. Tuve-yhteyksien mahdollisuuden laajentamista erityistehtävää hoitaville viranomaistoiminnan ulkopuolisille yksityisille kriittisille toimijoille kuten Veripalvelulle.**

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 50 b §, jossa säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteiden ja poikkeusolojen kansallisesta johtamisesta. Ehdotettavassa toimintamallissa

sosiaali- ja terveysministeriö varmistaisi valmiuden ja varautumisen kansallisen tason toimivuuden ja voisi tehdä päätöksiä sellaisissa häiriötilanteissa, jotka edellyttäisivät kansallisen tason päätöksentekoa ja johtamista. Ministeriön päätöksenteon tukesi perustettaisiin uusi sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen valmiusryhmä (50 c §).

50 b § 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriö päättäisi normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa toiminnan johtamisesta ja toiminnan muuttamisesta sekä voimavarojen kohdentamisesta hyvinvointialueiden tai yhteistyöalueiden välillä. Pykälän perusteluiden mukaan ministeriö päättäisi myös mm. *kansainvälisessä yhteistyössä sovittujen toimialan kannalta keskeisten voimavarojen* kohdentamisesta hyvinvointialueiden välillä. Näiltä osin **esityksestä jää epäselväksi, mitä tarkoitetaan kansainvälisessä yhteistyössä sovituilla voimavaroilla ja kenen sopimuksiin kohdassa viitataan. Tätä tulisi tarkentaa esimerkiksi pykälän 4 momentin mahdollistamalla valtioneuvoston asetuksella.** Paitsi kansainvälisten järjestöjen kesken, myös esimerkiksi verihuollossa on kansainvälisiä varautumisjärjestelyitä.

Lisäksi esityksen yleisperusteluissa (s. 24) on yleinen viittaus CER-direktiiviin, joka tuo STM:n toimialalla uusia varautumisen velvoitteita erityisesti yksityisen sektorin toimijoille, joihin myös Suomen Punaisen Ristin Veripalvelu lukeutuu. Ihmisperäisiä aineita kuten verivalmisteita ja kantasolusiirteitä koskeva uusi EU-asetus 2024/1938 (ns. SOHO-asetus, substances of human origin) on tullut voimaan 7.8.2024 kolmen vuoden siirtymäajalla. Nyt käsillä olevassa esityksessä ei kuitenkaan ole lainkaan mainintaa SOHO-asetuksesta tai sen edellyttämästä kansallisesta valmiussuunnitelmasta, joka on valmistelussa. **Kansallinen kriittinen SOHO-valmiussuunnitelma ei nähdäksemme voi olla kokonaan erillinen nyt esitettävästä päätöksentekojärjestelystä**. **Myös tämän valmiussuunnitelman linkittyminen STM:n varautumiskokonaisuuteen tulee huomioida asetuksessa tai muulla tavoin.**

Pykälä kattaisi myös tilanteen, jossa on tehty valtioneuvoston päätös kansainvälisen avun pyytämisestä ja vastaanottamisesta, ja päätös pitäisi panna täytäntöön. Ministeriö päättäisi silloin avun kohdentamisesta hyvinvointialueiden ja yhteistyöalueiden välillä tarkoituksenmukaisella tavalla *olemassa olevaan tilannekuvaan perustuen*. Perusteluiden mukaan ”tällaisia EU jäsenmaista, kolmansista maista tai kansainvälisiltä järjestöiltä pyydettäviä kansainvälisen avun voimavaroja voisivat olla esimerkiksi lääkinnälliset yksiköt kuten klinikat ja kenttäsairaalat sekä terveydenhuollon materiaali tai väestölle suunnatut ruoka- ja perushuollon tarvikkeet tai niiden hankkimista varten tarkoitetut käteisavustukset ja maksuvälineet Tällaisten resurssien integroiminen osaksi hyvinvointialueiden palveluja tai eniten apua tarvitseville väestöryhmille suunnattua tukea koordinoitaisiin STM:n ohjaamana hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluihin. ”

On hyvä, että varautumisessa on huomioitu myös mahdollinen kansainvälinen apu. Huomioimme kuitenkin, että niin vakavassa tilanteessa, jossa valtio on pyytänyt kansainvälistä lääkinnällistä tai muuta apua, maahan hyvin todennäköisesti tuotaisiin mainittua materiaalia myös ei-valtiollisten toimijoiden toimesta, sekä osin pyytämättä. Esimerkiksi Punaisen Ristin liike toimii sille kansainvälisissä sopimuksissa hyväksyttyjen periaatteidensa perusteella itsenäisesti ja Punainen Risti saattaisi pyytää ja jakaa kansainvälistä apua ml. lääkinnällistä kapasiteettia ilman viranomaisten suoraa myötävaikutusta. Esimerkiksi esityksessä mainittuja kenttäsairaaloita tuotaisiin maahan todennäköisesti juuri Punaisen Ristin toimesta, eikä niiden käyttöä tällöin ohjaisi viranomaiset, vaikka käytännössä toimintaa koordinoitaisiinkin ministeriön kanssa. Hyvin todennäköistä on, että myös muut järjestöt ja/tai yksityiset ihmiset aktivoituisivat tämän kaltaisessa tilanteessa, jolloin maahan saapuvan materiaalin ja muun avun määrä olisi huomattava.

Kriiseissä esimerkiksi raha-avustusten merkitys voi kasvaa hyvinkin nopeasti. Punaisen Ristin kansainvälisen liiton (IFRC) tavoitteena on vuonna 2025 antaa 50 % humanitaarisesta avusta raha-avustusten (Cash and Voucher Assistance, CVA) muodossa. Tämä linkittyy suoraan

hyvinvointialueisiin kuuluvaan sosiaali- ja kriisiapuun ja sen resursseihin. **Käytännössä STM:n hyvinvointialueille ohjaaman ja maahan muuten saapuvan kansainvälisen avun kuten käteisavustusten tai muun laajalle väestölle jaettavaksi tarkoitettu materiaalin koordinoinnin, varastoinnin ja jakelun laajuus varsin nopeasti ylittäisi hyvinvointialueiden kantokyvyn.**

Edellä mainituista syistä on ensiarvoisen tärkeää, että kansallinen valmiusryhmä kuulee myös muita häiriötilanteeseen liittyviä toimijoita, kuten Suomen Punaista Ristiä, ja että tilannetietoa välitetään tehokkaasti molempiin suuntiin. Tällä hetkellä tilannetiedon jakaminen viranomaisilta muille toimijoille on haasteellista. Niin alueellinen kuin valtakunnallinenkin tilannekuva ovat tärkeitä myös esimerkiksi verivalmisteiden oikealle kohdentamiselle. Siksi **Valiokunnan tulee kannustaa ministeriötä kehittämään tilannetiedon jakamiseen liittyvä käytäntöjä ja mm. Tuve-yhteyksien mahdollisuuden laajentamista erityistehtävää hoitaville viranomaistoiminnan ulkopuolisille yksityisille kriittisille toimijoille kuten Veripalvelulle.**

Eero Rämö
pääsihteeri